

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-166.2026.15>

УДК: 373.5.016:355-049.68] (477):796.5

Палатний Ігор Анатолійович,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри спортивних дисциплін та туризму
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

<https://orcid.org/0000-0001-8348-2997>

email: palig2006@ukr.net

Палатна Оксана Миколаївна,

керівник гуртків Переяславської станції юних туристів

<https://orcid.org/0009-0005-6486-5817>

email: oksanapalatna@gmail.com

Поліщук Віталій Валентинович,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри спортивних дисциплін та туризму
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

<https://orcid.org/0000-0002-3526-5098>

email: vitalii05@ukr.net

УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТСЬКО-СПОРТИВНОГО НАПРЯМКУ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТУ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» У СТАРШІЙ ШКОЛІ

У статті розкрито педагогічні, організаційні та методичні умови реалізації туристсько-спортивного напрямку викладання навчального предмета «Захист України» у старшій школі. Обґрунтовано доцільність інтеграції елементів спортивно-оздоровчого туризму в освітній процес з метою формування в учнів старших класів фізичної витривалості, життєво необхідних компетентностей, громадянської відповідальності та готовності до дій в умовах надзвичайних ситуацій і воєнного стану. Визначено основні підходи до організації туристсько-спортивної діяльності в межах предмета «Захист України».

Навчальний предмет «Захист України» є важливим складником змісту повної загальної середньої освіти, оскільки спрямований на формування в учнів знань про основи національної безпеки, оборони держави, цивільного захисту, а також практичних умінь і навичок, необхідних для дій у надзвичайних ситуаціях. Водночас традиційні, переважно теоретичні підходи до його викладання не завжди забезпечують належний рівень практичної підготовленості старшокласників, їх мотивації та усвідомленого ставлення до змісту навчання.

У цьому контексті особливої актуальності набуває туристсько-спортивний напрям викладання предмета «Захист України», який поєднує освітній, оздоровчий та виховний потенціал спортивно-оздоровчого туризму. Туристсько-спортивна діяльність створює сприятливі умови для формування фізичної витривалості, психологічної стійкості, навичок орієнтування на місцевості, виживання в природних умовах, командної взаємодії та лідерства. Вона також сприяє розвитку відповідальності, дисциплінованості та готовності до подолання труднощів, що є край важливим в умовах сучасних безпекових викликів..

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю наукового обґрунтування педагогічних, організаційних і методичних умов реалізації туристсько-спортивного напрямку викладання предмета «Захист України» у старшій школі. Метою статті є визначення та

аналіз умов ефективного впровадження туристсько-спортивної діяльності в освітній процес як засобу підвищення рівня військово-патріотичної та фізичної підготовки учнів старших класів.

Ключові слова: туристсько-спортивна діяльність, старша школа, захист України, військово-патріотичне виховання, спортивно-оздоровчий туризм.

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується складними соціально-політичними та безпековими процесами, спричиненими повномасштабною збройною агресією проти України [2; 13]. Умови воєнного стану істотно вплинули на функціонування системи освіти, актуалізувавши потребу в переосмисленні змісту та форм організації освітнього процесу, зокрема в частині військово-патріотичного, громадянського та фізичного виховання учнівської молоді [8]. Старша школа відіграє ключову роль у формуванні світоглядних установок, громадянської позиції та готовності молоді до виконання конституційного обов'язку щодо захисту держави.

У даній статті ми маємо на меті проаналізувати педагогічні, організаційні й методичні передумови реалізації туристсько-спортивного напрямку у процесі викладання предмета «Захист України» в старшій школі.

Теоретико-методологічні засади туристсько-спортивного напрямку. Туристсько-спортивний підхід у системі шкільної освіти базується на міждисциплінарних положеннях, що включають теорію фізичного виховання, педагогіку співробітництва, компетентнісний та діяльнісний підходи. Основною метою цього напрямку є організація освітнього процесу через активну рухову діяльність, яка поєднує прикладне значення та виховний ефект [10; 11; 12].

З теоретичної точки зору, туристсько-спортивна діяльність сприяє:

- розвитку фізичних якостей учнів (витривалість, сила, координація, спритність);
- формуванню життєвих компетентностей, зокрема навичок безпечної поведінки у природному середовищі та надзвичайних ситуаціях;
- розвитку соціальних і комунікативних навичок, командної взаємодії та відповідальності;
- вихованню громадянської свідомості та патріотизму через практичне засвоєння знань з оборони та безпеки.

Методологічною основою є активізація навчальної діяльності учнів через конкретні завдання, що моделюють реальні життєві та екстремальні ситуації, поєднуючи навчально-практичні вправи, спортивні елементи із засобами туризму. Такий підхід забезпечує інтеграцію фізичного, пізнавального та виховного компонентів освіти, роблячи навчання ефективним, безпечним та привабливо-мотивуючим для старшокласників.

Нормативно-правові основи викладання предмета «Захист України». Реалізація туристсько-спортивного напрямку викладання предмета «Захист України» здійснюється відповідно до чинного законодавства України, що регулює освітню діяльність у закладах загальної середньої освіти. До ключових нормативно-правових документів належать:

Закон України «Про освіту» – визначає основні засади освітнього процесу, права та обов'язки його учасників;

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти – регламентує структуру та зміст предметів, очікувані результати навчання та компетентності учнів;

Навчальна програма предмета «Захист України» – визначає цілі, зміст, організаційні форми та методичні підходи до викладання дисципліни;

Концепції національно-патріотичного виховання та фізичного розвитку – забезпечують інтеграцію елементів громадянської відповідальності, патріотизму та спортивно-туристської підготовки у навчальний процес [7; 9].

Законодавчо визначено, що туристсько-спортивна складова є обов'язковим елементом практичної підготовки учнів старшої школи, спрямованої на розвиток фізичної витривалості, формування навичок безпечної поведінки та готовності до дій у надзвичайних та кризових ситуаціях [4].

Таким чином, нормативно-правова база створює структурні та методичні умови для ефективного поєднання теоретичної підготовки з практичною туристсько-спортивною діяльністю в межах предмета «Захист України».

Педагогічні умови реалізації туристсько-спортивного напрямку. Ефективна реалізація туристсько-спортивного напрямку викладання предмета «Захист України» у старшій школі потребує дотримання певних педагогічних умов, які забезпечують поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю та розвиток ключових компетентностей учнів [3; 9]. До основних умов належать:

Професійна грамотність учителя: володіння методиками організації туристсько-спортивної та навчально-польової діяльності; знання нормативно-правової бази та вимог навчальної програми; вміння забезпечувати безпеку учнів під час практичних занять та походів.

Формування мотивації учнів до практичної діяльності: активне залучення старшокласників до занять туризмом, спортивних змагань, тренувальних вправ на місцевості; використання ігрових та командних форм роботи, що підвищують інтерес до предмета; формування усвідомленого ставлення до набуття життєво необхідних компетентностей.

Інтеграція міжпредметних зв'язків: поєднання знань з фізичного виховання, біології, географії, анатомії та основ здоров'я; використання практичних завдань, які одночасно розвивають фізичні та інтелектуальні здібності; створення ситуацій, що відтворюють реальні життєві чи надзвичайні умови.

Урахування вікових та індивідуальних особливостей старшокласників: диференційоване планування навантажень з урахуванням фізичної підготовки та рівня розвитку учнів; формування безпечного та підтримуючого освітнього середовища; стимулювання самостійності, відповідальності та командної взаємодії [3; 4; 9].

Дотримання вище перерахованих педагогічних умов, на наш погляд, дозволяє забезпечити ефективне формування фізичних, практичних та

соціально-особистісних компетентностей учнів, а також сприяє підвищенню рівня готовності старшокласників до дій у надзвичайних та кризових ситуаціях.

Організаційні умови впровадження туристсько-спортивного напрямку. Організаційні умови передбачають раціональне планування навчального процесу, використання навчально-польових зборів, туристських походів, змагань, тренувальних вправ на місцевості, а також взаємодію з громадськими та військово-патріотичними організаціями.

Ефективне впровадження туристсько-спортивного напрямку викладання предмета «Захист України» у старшій школі потребує створення системи організаційних умов, які забезпечують безпечну, послідовну та результативну практичну діяльність учнів. До ключових організаційних умов належать [1; 3; 7; 9]:

Раціональне планування навчального процесу: інтеграція туристсько-спортивних заходів у навчальний план та календарне планування; визначення черговості тем та практичних занять з урахуванням фізичної підготовки учнів та сезонних умов; баланс між теоретичними та практичними заняттями для оптимального засвоєння знань і навичок.

Використання навчально-польових зборів та практичних заходів на місцевості: організація туристських походів, спортивних змагань, тренувальних занять та орієнтування на місцевості; проведення навчально-польових зборів, що моделюють дії у надзвичайних ситуаціях; контроль та оцінка практичних навичок учнів у реальних умовах.

Співпраця з громадськими та військово-патріотичними організаціями: залучення учнів до діяльності спілок ветеранів, патріотичних клубів, молодіжних спортивних організацій; участь у спільних заходах, конкурсах та тренінгах, що підвищують практичну компетентність і мотивацію учнів; забезпечення інформаційної та методичної підтримки з боку зовнішніх партнерів.

Дотримання цих організаційних умов забезпечує системність та безпеку туристсько-спортивної підготовки, підвищує ефективність практичних занять та сприяє формуванню фізичних, соціальних та життєвих компетентностей учнів старшої школи.

Матеріально-технічне забезпечення туристсько-спортивного напрямку. Ефективність реалізації туристсько-спортивного напрямку викладання предмета «Захист України» значною мірою залежить від наявності та раціонального використання матеріально-технічної бази, яка забезпечує безпеку та практичну ефективність занять. Основні елементи матеріально-технічного забезпечення включають [1; 3; 7; 9]:

Туристське та спортивне спорядження: рюкзаки, каримати, спальні мішки, намети тощо; спорядження для спортивних та туристських занять (мотузки, карабіни, спортивний інвентар); засоби для організації польових таборів та безпечного проведення походів.

Навчальні полігони та місцевість для практичних занять: території, обладнані для орієнтування, тактичних вправ, спортивних змагань та

тренувань на місцевості; забезпечення безпечного доступу до природних об'єктів та польових маршрутів.

Засоби орієнтування та зв'язку: компаси, карти, GPS-пристрої; сигнальні пристрої та радіозв'язок для забезпечення безпеки учнів.

Аптечки та засоби індивідуального захисту: комплекти першої допомоги для надання домедичної допомоги; індивідуальні засоби захисту: каски, наколінники, рукавички, рятувальні жилети (за потреби); засоби для дотримання правил безпеки під час занять у польових умовах, комунікативні та інформаційні засоби.

Наявність та ефективне використання цієї матеріально-технічної бази забезпечує безпеку учнів, високу результативність практичних занять і формування необхідних фізичних та практичних компетентностей, що є ключовими завданнями туристсько-спортивного напрямку предмета «Захист України».

Особливості застосування навчальних методів. Методика викладання передбачає використання активних і інтерактивних методів навчання: практичних занять, тренінгів, рольових ігор, моделювання надзвичайних ситуацій, командних завдань. Методика викладання туристсько-спортивного напрямку предмета «Захист України» у старшій школі ґрунтується на активних та інтерактивних методах навчання, що забезпечують ефективне поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю та формування життєво необхідних компетентностей [5; 7].

До основних методичних підходів належать:

Практичні заняття та польові тренування: виконання фізичних вправ, подолання перешкод на туристських маршрутах; орієнтування на місцевості та відпрацювання навичок виживання; проведення навчально-польових зборів і походів із безпечним моделюванням реальних умов.

Тренінги та рольові ігри: моделювання дій учнів у надзвичайних ситуаціях або умовах воєнного стану; розвиток критичного мислення, командної взаємодії та лідерських якостей; імітаційні вправи з прийняття рішень у кризових ситуаціях.

Моделювання надзвичайних ситуацій та командні завдання: організація ситуацій, що потребують спільного вирішення проблеми, евакуації поранених, надання першої допомоги; практичне закріплення тактичних та туристських навичок у контрольованих умовах; стимулювання самостійності та відповідальності учнів за виконання завдань.

Ми вважаємо, що використання даних методів забезпечує активну участь учнів у навчальному процесі, високий рівень засвоєння знань і практичних навичок, а також сприяє формуванню фізичних, соціальних та життєвих компетентностей, що є ключовими завданнями туристсько-спортивного напрямку предмета «Захист України».

Безпекові аспекти туристсько-спортивної діяльності. Одним із ключових компонентів реалізації туристсько-спортивного напрямку предмета «Захист України» є забезпечення високого рівня безпеки учнів під час практичних

занять, навчально-польових зборів, походів там ін. Безпекові аспекти охоплюють організаційні, психологічні та нормативні заходи, що дозволяють мінімізувати ризики та забезпечити ефективне навчання [5; 7].

До основних безпекових умов належать:

Дотримання правил безпеки та інструктаж учнів: попереднє ознайомлення з технікою безпеки під час туристських і спортивних занять; обов'язковий інструктаж перед виконанням тренувальних вправ на місцевості, навчально-польових зборів та походів; контроль за правильним використанням туристського спорядження та засобів індивідуального захисту.

Урахування умов воєнного стану та надзвичайних ситуацій: адаптація навчальних заходів до реалій безпеки регіону; моделювання дій у кризових та екстремальних умовах з дотриманням правил безпеки; забезпечення учнів засобами захисту та планами евакуації під час навчально-польових зборів.

Психологічний стан учнів: врахування рівня стресостійкості та фізичної підготовки школярів; підтримка емоційного комфорту та мотивації під час складних або небезпечних вправ; формування вміння приймати обґрунтовані рішення та взаємодіяти в команді у стресових ситуаціях.

Неухильне дотримання безпекових аспектів, на нашу думку, забезпечує ефективне та безпечне впровадження туристсько-спортивного напрямку, сприяє збереженню здоров'я та життя учнів, а також формує свідоме ставлення до власної безпеки та безпеки оточуючих, що є невід'ємною складовою сучасної освіти з предмета «Захист України».

Функції вчителя у реалізації туристсько-спортивного напрямку. Учитель предмета «Захист України» є ключовою фігурою у реалізації туристсько-спортивного напрямку в старшій школі. Його роль охоплює кілька взаємопов'язаних функцій, що забезпечують ефективність, педагогічну доцільність та безпечність практичної діяльності учнів [5; 7]:

Як організатор навчально-практичної діяльності: планує та координує туристсько-спортивні заходи, навчально-польові збори та походи; забезпечує інтеграцію між теоретичними знаннями та практичними вправами; відповідає за використання матеріально-технічної бази та раціональне навантаження учнів.

Як наставник і мотиватор учнів: підтримує розвиток фізичних, соціальних та життєвих компетентностей; формує мотивацію до активної участі у практичних заняттях; сприяє розвитку командної взаємодії, лідерських якостей та відповідальності.

Як координатор безпеки та педагогічної доцільності: проводить обов'язковий інструктаж з техніки безпеки та дотримання правил поведінки у природному середовищі; враховує вікові, фізичні та психологічні особливості учнів; контролює дотримання норм безпеки у всіх видах практичної діяльності та під час польових умов.

Таким чином, учитель не лише передає знання та навички, але й створює безпечне, мотивуюче та ефективне освітнє середовище, де учні старшої школи здобувають практичні, фізичні та соціальні компетентності, що

відповідають сучасним вимогам предмета «Захист України».

Висновки та пропозиції. Слід зазначити, що реалізація туристсько-спортивного напрямку викладання предмета «Захист України» у старшій школі є ефективним засобом формування фізично підготовленої, свідомої та відповідальної учнівської молоді. Забезпечення відповідних педагогічних, організаційних і матеріально-технічних умов сприятиме підвищенню якості військово-патріотичної підготовки учнів.

Для ефективного впровадження туристсько-спортивного напрямку предмета «Захист України» у старшій школі рекомендується дотримуватися наступних практичних підходів:

Інтеграція з навчальними темами предмета:

- поєднувати туристсько-спортивні модулі з теоретичними темами, такими як тактична підготовка, домедична допомога, цивільний захист;
- використовувати практичні заняття та походи для закріплення знань, отриманих на уроках;
- планувати заходи відповідно до календарно-тематичного планування та фізичної підготовки учнів.

Залучення фахівців та партнерів:

- співпрацювати з інструкторами, ветеранами, представниками військово-патріотичних та спортивних організацій;
- використовувати досвід зовнішніх експертів для проведення тренінгів, змагань та польових зборів;
- залучати позашкільні заклади та спортивні клуби для організації походів і спортивних заходів.

Використання ресурсів позашкільної освіти:

- застосовувати навчальні полігони, спортивні майданчики, туристське спорядження та інші технічні засоби;
- організовувати практичні заняття на базі природних об'єктів та рекреаційних зон;
- враховувати доступні ресурси для забезпечення безпеки та ефективності занять.

Дотримання цих рекомендацій забезпечує системність, безпеку та результативність туристсько-спортивного напрямку, сприяє формуванню фізичних, практичних і соціальних компетентностей учнів старшої школи, а також підвищує їхню мотивацію та зацікавленість у предметі «Захист України».

Використана література:

1. Бородай Е. М. Дидактичні умови реалізації військово-прикладних умінь і навичок учнів у навчальному середовищі старшої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. 229 с.
2. Варналій З. С. Основні загрози соціальній безпеці людини в умовах війни та пріоритети їх протидії. *Загрози соціальній безпеці людини в умовах війни* : матеріали круглого столу 27-29 вересня 2023 року. м. Київ-Чернівці : Знання України, 2023. С. 24-28.
3. Вербицький В. В. Виховний потенціал закладів позашкільної освіти : методич. посіб. Київ : НЕНЦ, 2025. 376 с.

4. Веселовський І. О., Отравенко О. В. Сучасні види оздоровчого туризму у рекреаційній та дозвіллевій діяльності учнівської молоді. *Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та туристично-краєзнавчої і фізкультурно-оздоровчої роботи* : зб. наук. праць III Всеукр. наук.-практ. інтернетконф. м. Глухів, 26 листоп. 2024 р. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. С. 35-39.
5. Владимир О. М. Туристичні навички та знання топографії як необхідні «metaskills» у час війни. *Туризм в Україні: виклики та відновлення* : зб. матеріалів Міжнародного туристичного форуму, Київський національний економічний університеті імені Вадима Гетьмана, м. Київ, 21-22 березня, 2023 р. Київ, 2023. С. 85-87.
6. Захист України 10, 11 клас : навчально-методичні матеріали з предмета «Захист України» для 10-11 класів. URL : https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UIED+UIED_06+2025/about.
7. Захист України. Методичні рекомендації для вчителів на 2025/26 рік. «Освіта.уа». URL : <https://osvita.ua/doc/files/news/953/95307/Zahyst>
8. Ковальчук Б. І., Дудка У. Т. Освітній простір в умовах війни. *Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу* : зб. наук. стат., тез доп. та ін. матеріалів III всеукр. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 07 берез. 2025 р. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2025. С. 61-63.
9. Ковба М. В. Військово-патріотичне виховання старшокласників у системі освіти України (перша чверть XXI ст.) : дис. ... докт. філос. : 011 «Освітні, педагогічні науки». Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич, 2024. 304 с.
10. Палатний І. А., Палатна О. М., Поліщук В. В. Спортивно-оздоровчий туризм та краєзнавство у протидії боулінгу. *Наукові записки Укр. держ. університету імені Михайла Драгоманова. Серія: Педагогічні науки* : зб. наукових статей. Вип. CLXI (161). Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2025. С. 125-134.
11. Палатний І. А., Палатна О. М., Поліщук В. В., Самолук В. А. Літні табірні збори з туризму як ефективний засіб національно-патріотичного виховання та підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи* : зб. наукових праць. № 98. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2024. С. 74-78.
12. Петрова А. А. Теоретико-методичні засади спортивного туризму у підготовці майбутніх фахівців. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Вип. 194. 2021. С. 218-222.
13. Степико М. Т. Трансформації ідентичностей та солідарності громадян України в умовах російської агресії. *Другі Гальчинські читання* : зб. матеріалів між нар. наук. конф., м. Київ, 31 жовт. 2024 р. Київ, 2024. С. 215-218.
14. Чорна М. І. Освітні стратегії викладання навчального предмета/інтегрованого курсу «Захист України» в контексті національної безпеки та оборони. *Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу* : зб. наук. стат., тез доп. та ін. матеріалів III всеукр. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 07 берез. 2025 р. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2025. С. 397-405.

References :

1. Borodai E. M. (2021). Dydaktychni umovy realizatsii viiskovo-prykladnykh umin i navychok uchniv u navchalnomu seredovyshchi starshoi shkoly [Didactic conditions for the implementation of military-applied skills and abilities of students in the educational environment of upper secondary school] : dys. ... kand. ped.. nauk. : 13.00.09. Poltavskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni V. H. Korolenka. Poltava. 229 s. [in Ukrainian].
2. Varnalii Z. S. (2023). Osnovni zahrozy sotsialnii bezpetsi liudyny v umovakh viny ta priorytety yikh protydyi [The main threats to human social security in the conditions of war and the priorities for countering them]. *Zahrozy sotsialnii bezpetsi liudyny v umovakh viiny* : materialy kruhloho stolu 27-29 veresnia 2023 roku, m. Kyiv-Chernivtsi : Znannia Ukrainy. S. 24-28. [in Ukrainian].
3. Verbytskyi V. V. (2025). Vykhovnyi potentsial zakladiv pozashkilnoi osvity [The educational potential of extracurricular education institutions] : metodych. posib. Kyiv : NENTs. 376 s. [in Ukrainian].
4. Veselovskyi I. O., Otravenko O. V. (2024). Suchasni vydy ozdorovchoho turyzmu u rekreatsiinii ta dozvillievii diialnosti uchnivskoi molodi [Modern types of health tourism in the recreational and leisure activities of school youth]. *Suchasni problemy fizychnoho vykhovannia, sportu ta turystychno-kraieznnavchoi i fizkulturno-ozdorovchoi roboty* : zb. nauk. prats III Vseukr. nauk.-prakt. internetkonf. m. Hlukhiv, 26 lystop. 2024 r. Hlukhiv : HNPU im. O. Dovzhenka. S. 35-39. [in Ukrainian].

5. Vladymyr O. M. (2023). Turystychni navychky ta znanntia topohrafii yak neobkhidni «metaskills» u chas viiny [Tourism skills and knowledge of topography as essential «metaskills» in times of war]. *Turyzm v Ukraini: vyklyky ta vidnovlennia* : zb. materialiv Mizhnarodnoho turystychnoho forumu, Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universyteti imeni Vadyma Hetmana, m. Kyiv, 21-22 bereznia 2023 r. Kyiv. S. 85-87 [in Ukrainian].
6. Zakhyst Ukrainy 10, 11 klas : navchalno-metodychni materialy z predmeta «Zakhyst Ukrainy» dlia 10–11 klasiv [Defense of Ukraine, Grades 10-11: instructional and methodological materials for the subject «Defense of Ukraine» for grades 10-11]. URL : https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UIED+UIED_06+2025/about [in Ukrainian].
7. Zakhyst Ukrainy. Metodychni rekomendatsii dlia vchyteliv na 2025/26 rik [Defense of Ukraine. Methodological guidelines for teachers for the 2025/26 academic year]. «Osvita.ua». URL : <https://osvita.ua/doc/files/news/953/95307/Zahyst> [in Ukrainian].
8. Kovalchuk B. I., Dudka U. T. (2025). Osvitnii prostir v umovakh viiny [The educational space in the conditions of war]. *Bezpechne osvritnie seredovyshche: novi vyklyky ta suchasni rishennia v umovakh voiennoho i poviennoho chasu* : zb. nauk. stat., tez dop. ta in. materialiv III vseukr. nauk.-prakt. konf., m. Ternopil, 07 berez. 2025 r. Ternopil : FOP Osadtsa Yu. V. S. 61-63 [in Ukrainian].
9. Kovba M. V. (2024). Viiskovo-patriotychne vykhovannia starshoklasnykiv u systemi osvity Ukrainy (persha chvert KhKhl st.) [Military and patriotic education of upper secondary school students in the education system of Ukraine (the first quarter of the 21st century)] : dys. ... dokt. filos. : 011 «Osvitni, pedahohichni nauky». Drohobyt'skyi derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni Ivana Franka, Drohobych. 304 s. [in Ukrainian].
10. Palatnyi I. A., Palatna O. M., Polishchuk V. V. (2025). Sportyvno-ozdorovchyi turyzm ta kraieznavstvo u protydii boulinhu [Sports and wellness tourism and local history in countering bullying]. *Naukovi zapysky Ukr. derzh. universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Seriya: Pedahohichni nauky* : zb. naukovykh statei. Vyp. CLXI (161). Kyiv : Vydavnychiy dim «Helvetyka». S. 125-134 [in Ukrainian].
11. Palatnyi I. A., Palatna O. M., Polishchuk V. V., Samoliuk V. A. (2024). Litni tabirni zbory z turyzmu yak efektyvnyi zasib natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ta pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do profesiinoi diialnosti [Summer camp tourism training as an effective means of national-patriotic education and preparing future physical education teachers for professional activity]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy* : zb. naukovykh prats. № 98. Kyiv : Vydavnytstvo NPU imeni M. P. Drahomanova. S. 74-78 [in Ukrainian].
12. Petrova A. A. (2024). Teoretyko-metodychni zasady sportyvnoho turyzmu u pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv [Theoretical and methodological foundations of sports tourism in the training of future specialists]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky*. Vyp. 194. 2021. S. 218-222 [in Ukrainian].
13. Stepyko M. T. (2024). Transformatsii identychnosti ta solidarnosti hromadian Ukrainy v umovakh rosiiskoi ahresii [Transformations of identities and solidarity of Ukrainian citizens in the context of Russian aggression]. *Druhi Halchynski chytannia* : zb. materialiv mizh nar. nauk. konf., m. Kyiv, 31 zhovt. Kyiv. S. 215-218 [in Ukrainian].
14. Chorna M. I. (2025). Osvitni stratehii vykladannia navchalnoho predmeta/intehrovanoho kursu «Zakhyst Ukrainy» v konteksti natsionalnoi bezpeky ta oborony [Educational strategies for teaching the subject/integrated course «Defense of Ukraine» in the context of national security and defense]. *Bezpechne osvritnie seredovyshche: novi vyklyky ta suchasni rishennia v umovakh voiennoho i poviennoho chasu* : zb. nauk. stat., tez dop. ta in. materialiv III vseukr. nauk.-prakt. konf., m. Ternopil, 07 berez. 2025 r. Ternopil : FOP Osadtsa Yu. V. S. 397-405 [in Ukrainian].

I. Palatnyi, O. Palatna, V. Polishchuk. Conditions for implementing the tourism and sports approach in teaching the subject «defense of ukraine» in upper secondary school.

The article reveals the pedagogical, organizational, and methodological conditions for implementing a tourism and sports approach in teaching the academic subject «Defense of Ukraine» in upper secondary school. The expediency of integrating elements of sports and recreational tourism into the educational process is substantiated in order to develop physical endurance, vital competencies, civic responsibility, and readiness of senior students to act in emergency situations and under martial law. The main approaches to organizing tourism and sports activities within the framework of the subject «Defense of Ukraine» are identified.

The academic subject «Defense of Ukraine» is an important component of the content of complete general secondary education, as it is aimed at forming students, knowledge about the

fundamentals of national security, state defense, and civil protection, as well as practical skills and abilities necessary for action in emergency situations. At the same time, traditional, predominantly theoretical approaches to its teaching do not always ensure a sufficient level of practical preparedness of senior students, their motivation, and their conscious attitude toward the content of learning.

In this context, the tourism and sports approach to teaching the subject «Defense of Ukraine», which combines the educational, health-promoting, and formative potential of sports and recreational tourism, becomes particularly relevant. Tourism and sports activities create favorable conditions for developing physical endurance, psychological resilience, navigation skills, survival skills in natural environments, teamwork, and leadership. They also contribute to the development of responsibility, discipline, and readiness to overcome difficulties, which is extremely important in the context of modern security challenges.

The relevance of the study is due to the need for a scientific substantiation of pedagogical, organizational, and methodological conditions for implementing the tourism and sports approach in teaching the subject «Defense of Ukraine» in upper secondary school. The purpose of the article is to identify and analyze the conditions for the effective implementation of tourism and sports activities in the educational process as a means of improving the level of military-patriotic and physical training of senior students.

Keywords: *tourism and sports activities, upper secondary school, «Defense of Ukraine», military-patriotic education, sports and recreational tourism.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 13.02.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 02.03.2026

Дата публікації: 19.03.2026